

Een repaircafé is een voorbeeld van een initiatief dat de ideeën van de degrowthbeweging in de praktijk brengt.

FOTO'S ERNA FAUST

→ Vervolg van vorige pagina

„Laten we de prikkels op scherp zetten, de normen strikter stellen, dan zul je zien dat er veel meer mogelijk is dan we denken.” In een recent artikel in het Financieel Dagblad zegt Baarsma samen met degrowthers te willen werken aan een duurzame toekomst. Ze denken dat beide groepen dat doel delen en hecht eraan de overeenkomsten te benadrukken in plaats van de verschillen uit te vergroten.

Preventief

Groei is geen doel op zich, zegt Baarsma. Andersom is krimp voor degrowthers ook geen doel op zich, benadrukt Crellis Rammelt. „Krimp in de huidige economie is ellende: recessie. Degrowth betekent dat de totale materiële omvang van economische activiteiten opzettelijk teruggeschaald wordt om binnen de buitenste ring van de donut te passen. We willen de samenleving anders inrichten. Dit betekent niet dat alle sectoren kleiner worden, er zullen ook sectoren zijn die juist moeten groeien. Meer reparatie, meer lokale producten bijvoorbeeld. Wat het effect hiervan op het BBP is weten we niet, en het maakt ook eigenlijk niet uit, want voor een andere inrichting van de economie hebben we toch andere indicatoren nodig.” „Postgroei” Schenderling, die naar eigen zeggen tussen de twee stromingen inzit, denkt dat een ander systeem uiteindelijk minder zal hoeven kosten. Het voortdurend toene-

mende beroep op de verzorgingsstaat is volgens Schenderling voor een groot deel het afwentelen van de negatieve effecten van groei. „Kijk maar naar de kosten van zorg, het groeiende beroep op de jeugdzorg”, zegt hij. „Door onze obsessie met economie en met groei ontstaan welvaartsziekten, het onderwijs staat in het teken van presteren. We kijken nu nauwelijks naar maatschappelijke oorzaken. Iemand kan bij wijze van spreken bij vijf specialisten lopen zonder dat de bronoorzaak wordt aangepakt. Vereenzaming staat qua gezondheidsschade gelijk aan een pakje sigaretten per dag.” Postgroei ziet hij als preventief.

„Met een gezondere samenleving voorkom je sociale en ecologische uitwassen”, zegt hij. „Zoals je niet eerst de aarde vernietigt en die daarna weer moet proberen te redden, voorkom je ook kosten door de sociale schade van groei op tijd tegen te gaan.” Ook Baarsma denkt dat er meer aan preventie moet worden gedaan. Zij pleit in dat kader voor een suiker-, zout- en vetvaks. „Een zak appels moet goedkoper zijn dan een zak chips.”

Kaas op feestdagen

Ze zijn het er in elk geval over eens dat het groener moet. De gemiddelde Nederlander gebruikt zo veel energie en grondstoffen dat 3,5 keer de planeet nodig zou zijn als iedereen zo zou leven. Schenderling en zijn vrouw besloten zeven jaar geleden dat ze hun eigen voetafdruk gingen terugbrengen naar

“Groeiende consumptie doet alle milieuwinst van innovatie teniet

één keer de planeet per persoon. Als ze zorgvuldiger zouden omgaan met hun spullen, zouden ze veel milieuwinst boeken, was de gedachte. „We hadden een redelijke uitgangspositie omdat we al vegetariër waren en geen auto hebben”, vertelt hij. „De grootste winst die we nog konden boeken, zat in de spullen.” In een schriftje noteerden ze welke nieuwe dingen ze echt nodig dachten te hebben. „Toen we na een maand weer keken, bleek er al veel af te vallen.” Ze bekeken ook wat ze konden delen met anderen in plaats van het te kopen. „Veel gereedschap schaffen we niet meer aan, maar vragen we aan de

buren of aan onze ouders.”

De geboorte van zijn oudste zoon in 2018 was voor Schenderling een omslagpunt. „Ik realiseerde me dat hij in 2100 nog zou leven”, zegt hij. „Kinderen zijn een enorme aanzet om voor de toekomst te zorgen.” Schenderling, onlangs vader geworden van een tweede, probeert ook in de opvoeding het bewustzijn mee te geven dat je de aarde niet zomaar kan gebruiken. „Gisteren was mijn zontje boos en begon aan een tak te trekken”, vertelt hij. „Dan zeg ik: pak iets wat niet leeft en ga daarmee slaan.” Kaas eet het gezin alleen nog op feestdagen. „Dan is het ook echt een feest. Als je elke dag gedachteloos kaas eet, proef je het niet eens meer.”

Eye-opener

Voor Rammelt was een bezoek aan Bangladesh in zijn studiejaren een eye-opener. Hij werkt daar nog steeds en ziet telkens weer hoe ongelijk het is verdeeld in de wereld. En hij ziet er ook dat groei van het Bruto Binnenlands Product (BBP) niet automatisch betekent dat mensen minder arm worden. „Er wordt al jaren 6 procent economische groei geclaimd in Bangladesh, maar op het platteland en in de sloppenwijken verandert er nauwelijks iets voor armere mensen. En dit is geen lokaal probleem. Data laat zien dat groei van de wereld economie extreme armoede niet heeft opgelost. Wat nodig is, is hervreiding.”

Om zuiniger te leven, gingen Schenderling en zijn vrouw in

eerste instantie juist méér geld uitgeven. Als ze iets kochten, dan liever iets wat meer kostte maar langer meegaat. Na de eerste jaren spaargeld te hebben geïnvesteerd in kwalitatief goede spullen, ontdekten Schenderling en zijn vrouw dat ze daarmee op den duur veel goedkoper uit waren, naar eigen zeggen wel zo procent.

Veel apparaten worden volgens Schenderling expres geproduceerd met een zwak onderdeel, zodat consumenten ze eerder vervangen. „Het plastic handgreepje van het vriesvak van je koelvriescombinatie bijvoorbeeld, van bijna alle koelkasten gaat dat hendeltje kapot. Of slechte condensatoren in vaatwassers. Die condensator brandt op een gegeven moment door, dan ruikt je een brandlucht en denk je: we moeten een nieuwe machine. Terwijl je voor 5,95 een nieuwe condensator blijkt te kunnen kopen. En dan zijn er natuurlijk de mobiele telefoons die je soms maar twee jaar kunt updaten, terwijl ze technisch veel langer meegaan.” Schenderling heeft net zijn mobiele telefoon vervangen, na een jaar of dertien. Schenderling vindt dit soort kunstmatige veroudering 'schandalig, omdat we willens en wetens mens en milieu benadelen'. Als hij één ding in het beleid zou kunnen veranderen, zou hij de wettelijke garantietermijn voor elektrische apparaten verlengen.

Voedselbossen

De degrowthbeweging is in landen als Frankrijk en Spanje al veel

Wat kun je zelf doen?

Tips van de experts:

1. Koop minder spullen. Schrijf alles op wat je denkt te moeten kopen. Kijk een maand later nog eens naar je lijstje: heb je het echt nodig?
2. Koop betere spullen die langer meegaan. Investeer in kwaliteit.
3. Kijk wat je kunt delen of repareren, zodat je het niet hoeft te kopen.
4. Zet het geld dat je hiermee bespaart om in een vermindering van werken. Gewonnen: vrije tijd en sociaal kapitaal.
5. Let op waar je eten vandaan komt. Zou het lukken om wat meer uit korte ketens te eten? Van dichterbij, en met de seizoe-

nen mee. Daarmee help je ook boeren die met de seizoenen meedoen.

6. Lees eens een boek ter inspiratie, zoals *Er is leven na de groei* van Paul Schenderling of *Minder is meer* van Jason Hickel.
7. Als je iets wilt veranderen, zoek gelijkgestemden. Samen is vaak effectiever en leuker.
8. Doe wat bij je past. Je hoeft niet alles tegelijk te doen. Of je nou samen met andere ouders kinderopvang organiseert, besluit de schutting tussen jouw tuin en die van de burens af te breken of wekelijks een uurtje helpt in de weggeefwinkel; elke stap naar meer delen is er één.

groter dan in Nederland. „Ik denk dat in Nederland veel mensen al degrowth denken, maar dat zelf niet weten”, merkt Rammelt daarbij op. „Voedselbossen, energiecoöperaties, repaircafés, alternatieve geldsystemen, gemeenschappelijke woonprojecten, dat zijn eigenlijk allemaal initiatieven die de ideeën van degrowth in de praktijk brengen.” Dat wil niet zeggen dat

iedereen meteen in een commune moet gaan wonen, benadrukt hij. „Je moet doen wat bij je past. Een aandeel bij een boer in de buurt, dat is voor veel mensen wel aantrekkelijk.” Dat blijkt: zelfoogsttuin Kansrijk hanteert een wachtlijst van wannabe-abonnement-houders. Er zijn genoeg mensen die het anders zouden willen doen, denkt ook

Schenderling. „Uit internationale peilingen blijkt dat de meerderheid van de bevolking bezorgd is over klimaatverandering en ook wel wat wil doen aan de eigen levensstijl.”

Maar de overheid moet de burgers daar wel een handje bij helpen. Milieukosten bepalen is voor economen Baarsma en Schenderling een eerste stap. Zo moeten er heffingen komen op milieubelastende producten en activiteiten, zoals een CO₂- en stikstofheffing. Beiden pleiten daarnaast voor een belastinghervorming. Er zou minder belasting op arbeid moeten worden geheven en meer op vervuilende vormen van consumptie. „Door de belasting op arbeid te verlagen en consumptie hoger te belasten, gaan consumptiepatronen verschuiven”, verwacht Schenderling. Baarsma ziet ook iets in een negatieve inkomstenbelasting. „Mensen met een laag inkomen krijgen dan geld toe in plaats van dat ze belasting betalen en dan later een toeslag krijgen. Dat scheelt rompslomp. Een bijkomend voordeel is dat onbetaalde arbeid, zoals mantelzorg of vrijwilligerswerk, op die manier toch een beetje wordt meegerekend.” Over dat laatste punt is Schenderling minder te spreken. Er moet niet overal een prijskaartje aan worden gehangen, vindt hij. „Het vrijwillige karakter ervan is ook van waarde, dat moet je niet ongedaan maken.” Ook Mulder vindt dat 'we te veel hebben gemonetariseerd'. „Een voorbeeld: je laat je

kinderen niet meer opvangen door hun grootouders, maar door een professioneel kinderdagverblijf. Dat levert winst op voor een investeerder, en dus economische groei. Maar neemt de welvaart echt toe? Of hebben we alleen maar weer een deel van ons leven in het domein van de markt gebracht?”

Klimaatdividend

Al dit soort maatregelen zouden volgens de wetenschappers gepaard moeten gaan met een herziening van het belastingstelsel, zodat de opbrengsten van de milieubelastingen gebruikt worden om de lasten voor lagere en middeninkomens te verlagen. Schenderling zou de armste 25 procent van de bevolking een soort 'klimaatdividend' willen betalen, zodat ook zij spullen met een langere levensduur kunnen kopen. „Arm zijn is duur”, zegt hij. „Dat zeiden we altijd in het sociaal werk. Je hebt geen geld om voor de lange termijn te denken, dus als je schoenen kapot zijn, koop je de goedkoopste schoenen. En die gaan dan weer minder lang mee.” Ook op wereldschaal moeten kwetsbare groepen meeprofiteren van de aandacht voor klimaat en duurzaamheid, denkt Rammelt. „Het is juist een win-winsituatie”, zegt hij. „In de eerste fase krijg je betere producten, waarmee je iets goedkoper uit bent. In de tweede fase krijg je meer vrije tijd. Het is een positieve verandering die hoort bij een economie die volwassen is geworden.” ■